

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Vragen rond de verwondering

Binnen de Protestantse kerk van Nederland is een brochure tot stand gekomen, waarin de synode van die kerken de plaatselijke kerken een visie probeert mee te geven. Op het moment wordt over dat stuk gepraat in de plaatselijke gemeenten. In een artikel in dit blad van vorige week heb ik iets weergegeven uit de inhoud en mijn eigen achtergrond/opvoeding aangegeven vanuit de weigering van prof. dr. K. Schilder om het eigene van de afgescheiden kerken aan te geven.

Voor velen is het visiestuk van de PKN inspirerend gebleken. Wie ben ik om toch nog vragen te hebben over zo'n inspirerend stuk. Toch heb ik er een heleboel. Ik geef ze een nummer mee:

J.H. Kuiper ■

In dit nummer

<i>Kerkelijk leven - J.H. Kuiper</i> Vragen rond de verwondering	425
<i>Meditatief - P. Schelling</i> Veeleisend	429
<i>Wandelen met God - O.W. Bouwsma</i> Bestrijd rimpels!	430
<i>Achtergronden - H. Veldman</i> Faalde K. Schilder in 1941? (2)	432
<i>Kerk en Muziek - J. Smelik</i> Op Toonhoogte	436
<i>Lied van de week - J. Smelik</i> Midden in het leven	440
<i>Meegelezen, Persberichten, Uit de kerken</i>	

1. Wat bedoel je met 'kerk van het Woord'?

Ik stem met die uitdrukking 'Kerk van het woord' in, maar bijvoorbeeld Nico ter Linden ook. Toch komen we zodra we de boodschap van de bijbel onder woorden brengen, heel anders uit. Natuurlijk ben ik blij, dat hier op een bepaalde manier wel een grens getrokken wordt: de predikant uit Noord-Drenthe, die volgens het Dagblad van het Noorden preekt over zijn eigen verhalen, zal hiermee vast niet veel kunnen. Ik denk dat er toch meer gezegd moet worden over dat Woord dan in dit stuk gebeurt. Wij gebruiken die naam Woord en de aanduiding Bijbel door elkaar, omdat er voor ons geen verschil is. Hoe zit dat binnen de protestantse kerk? Of wordt hierin meer eenheid gesuggereerd dan er is. Accent valt op de boodschap van Christus als de Gekruisigde. Gezwegen wordt over zijn opstanding. Juist hierin ligt mijn verschil met Nico ter Linden. De manier waarop over het Woord gesproken wordt in dit

visiestuk, doet mij denken aan een container-begrip: ieder kan er zijn eigen inhoud aan geven, ook als die tegenstrijdig aan elkaar zijn.

2. Wat bedoel je met 'leven van de verwachting'?

Prachtig dat men toekomst ziet voor Christus' kerk. Goed om te weten dat die nooit een aflopende zaak is. Geweldig om te lezen van vernieuwing door het tegendraadse evangelie. Helemaal mee eens. Maar geen verwerking van alle bijbelse gegevens over die vernieuwing, die aangeven dat uiteindelijk die vernieuwing er komt na en door Gods oordeel over deze wereld. Daardoor komt dit gedeelte op mij toch oppervlakkig over. Ik heb meer verwachting voor de kerk dan in dit wereldbestel waargemaakt kan worden.

3. Wat bedoel je met pluriformiteit als rijkdom?

Gods boodschap is te groot voor één kerkelijke traditie. Zoals het er staat, kan ik daar nog wat bij denken. Zodra ik ga invullen wat dit binnen de protestantse kerk betekent, komen de vragen. Die zijn niet nieuw. Ze komen hier op neer: betekent aandacht voor de veelvormigheid van Gods boodschap ook dat de verschillende weergaven daarvan elkaar kunnen tegen spreken? Met de eenwording in 2004 zijn alle belijdenisgeschriften van de fuserende kerken naast elkaar gezet. Zo staan de Dordtse Leerregels die de uitverkiezing van God belijden naast de Lutherse belijdenis van Leuenberg, die juist vraagtekens daarbij zet. Ik weet best dat wie begint over de uitverkiezing het gevaar loopt een nimmer eindigende discussie te starten. Dat neemt niet weg dat het gewoon goed is op dit punt het Woord na te spreken en helder te zijn. Deze pluriformiteit lijkt een brug te ver.

4. Wat bedoel je met missionaire roeping?

Dat de kerk in deze wereld staat en Gods goede nieuws mag uitdragen, moet ze voortdurend beseffen. Laat er maar openheid zijn. De muur

***het is mijn verlangen dat
onze synodes minder met geschillen
en meer met de inhoud aan
het werk gaan***

rond de kerk is die van Gods woord zelf. Prachtig onder woorden gebracht in lied 316 uit het liedboek, van een dichter uit de lutherse traditie. Dat wij daarin als gereformeerde kerken kunnen groeien, is gezien de inspanningen van het steunpunt voor evangelisatieactiviteiten

in Zwolle ook duidelijk. Maar mij is, gezien het bovenstaande, niet helemaal duidelijk welke boodschap je dan in deze wereld uitdraagt. Aansluiten bij de cultuur van beleving van vandaag is onontkomelijk. Ik zie ook het gevaar dat die cultuur de boodschap dicteert.

5. Wat bedoel je met: wij gaan de ethische vragen over leven en dood niet uit de weg?

Je kunt bij deze vraag twee niveaus aanwijzen. Allereerst het verschillende kerkelijke klimaat. Wij leven in een kerkrechtelijke traditie, waar bij we van onder af de agenda van de synode invullen. Wie teleurgesteld is in een synode zegt dus iets over zichzelf. Plaatselijke gemeentes werken samen op niet meer punten dan nodig is.

Dat je elkaar herkent in het samen buigen voor het gezag van Gods Woord, betekent in de praktijk ook inhoudelijk een grote mate van overeenstemming. Ik kan me daarom niet helemaal een synode voorstellen bij ons die rechtstreeks of via een commissie handreikingen doet over ethische zaken. Tenzij, zoals bij de handreiking over de zondag, er vanuit de plaatselijke kerken aanleiding is. Het lijkt in dit visiestuk er echter op dat het landelijke kerkverband een directe verantwoordelijkheid krijgt voor het onder woorden brengen van de bijbelse boodschap. Hoezeer het mijn verlangen ook is dat onze synodes minder met geschillen en meer met de inhoud aan het werk gaan, dat zullen we dan toch zelf via de 'kerkelijke weg' moeten aanzwengelen.

In de tweede plaats: de inhoud. Vragen over leven en dood zijn nadrukkelijk aanwezig binnen de Nederlandse samenleving. De variëteit die daar te vinden is, vind je ook binnen de kerken in Nederland. Op het moment is de naleving van de abortuswetgeving actueel. Geeft de PKN dan het weifelende beeld van het huidige CDA of komt er een echt duidelijk woord, waarmee de VBOK blij kan zijn. Hierin kunnen we alleen afwachten.

Positieve punten

Bovenvermelde vragen maken duidelijk dat ik niet direct het idee heb dat wij dit stuk moeten overnemen als kerken. Er zijn punten van herkenning genoeg om te blijven luisteren en er leven vragen genoeg om voorzichtig te blijven. Een aantal aansprekende punten zijn er ook.

Aansluiting bij de mens van nu

Prachtig is het om te lezen hoe aansluiting gezocht wordt bij de mens van nu. Wie anderen wil bereiken vanuit zijn overtuiging dat de kerk een missionaire roeping heeft, moet rekenen met wat in de cultuur van nu speelt. Wij denken daar ook over na in het kader van de prediking. We zijn gaan beseffen dat er ook als je de bijbelse boodschap zuiver wilt weergeven,

meer van jezelf en van je eigen tijd in zit dan je wellicht lief is. Wie nu de publicaties van K. Schilder leest, valt het ook op hoezeer hij in de manier van verwoorden kind van zijn tijd was. Dat is geen nadeel. Eerder een voordeel en een 'verklaring' van de impact die zijn werk in die tijd had.

Zelf zijn wij verrijkt met een handreiking van de synode over de invulling van het vierde gebod. Puntsgewijs, maar beknopt komt daarin ook de tijd van nu naar voren. Wat mij betreft, zou dat nog wel wat uitgebreider mogen. De Christelijke Gereformeerde kerken kennen ook al jarenlang een handreiking op het punt van de zondagsviering die wat uitgebreider ingaat op de tijd waarin wij leven.

Onze synode is niet verder gegaan op het door de vorige synode aangereikte punt van de plaats van de moderne cultuur in de omgang met God vandaag. De deputaten voor de eredienst hadden daarvoor werk verricht. Ik hoop dat daarmee dit punt niet achter blijft in de gedachtevorming binnen de kerken. Afgevoerd van de synodeagenda betekent nog niet: onbelangrijk.

Accent op de jeugd

De PKN kiest ervoor om in de komende tijd aandacht te geven aan de overdracht van het geloof en daarbij ruimte te geven aan jongeren. Het beeld ontstaat snel dat de kerk er is voor de vijftigplussers en aan jonge mensen weinig te zeggen heeft. Daarom is het belangrijk dat positief uitgesproken wordt dat de doelstelling voor de komende jaren juist ligt in het luisteren naar en bereiken van jonge mensen.

Het is overigens ook een accent dat we zelf graag willen leggen: de synode van Amersfoort heeft het Steunpunt Gemeentebouw de opdracht gegeven om de komende jaren juist dit punt extra aandacht te geven. In het project 'Serving the Nxt Generation' is daarmee een start gemaakt en in feite geïnventariseerd wat er tot nu toe gebeurt. Ook op het gebied van catechisaties en jeugdclubs leeft er van alles. Goed dat dit gebeurt. Een volgende stap zou zijn om dit Steunpunt van ruime financiële middelen te voorzien. Daarin komt uit dat wat je als prioriteit belijdt, echt belangrijk is.

Pluriformiteit als uitdaging

Boven heb ik een pluriformiteit afgewezen die tegengestelde boodschappen een gelijke plaats geeft. Dat valt niet meer onder de veelkleurige wijsheid van God. Daar hoort wel de erkenning bij dat het vaak nodig is met twee woorden te spreken. Maar dan gaat het om verschillend gelegde accenten. In de gereformeerde dogmatiek is dat altijd erkend door te weigeren van de gereformeerde leer een gesloten systeem te maken.

Tegelijk kan er bij grote overeenstemming over de inhoud van Gods boodschap voor ons een geweldige variëteit groeien in de beleving daar-

van. Binnen de plaatselijke gemeenten kan dat tot spanningen leiden, die we allemaal wel kennen: voorkeur voor het oude tegenover leven in nieuwe liturgische vormen.

Juist dan ligt er de uitdaging om als kerken daar op een goede manier mee om te gaan. Tot nu toe hebben we ervoor gekozen om dit soort tegenstellingen een plaats te geven binnen de plaatselijke gemeente. Vanuit de overtuiging dat alle gelovigen in één plaats door God ook geroepen worden om samen te leven. Voorzichtig wordt hier en daar nu de vraag gesteld of die gemeentegrenzen echt zo heilig zijn als

het is belangrijk dat positief uitgesproken wordt dat de doelstelling ligt in het luisteren naar en bereiken van jonge mensen

we altijd vonden. Kunnen er soms geen gaatjes in vallen? Stel dat je helemaal niets hebt met al die nieuwe mogelijkheden; mag je je dan aansluiten bij een buurgemeente waar alles in grote lijnen nog net zo gaat als vijftig jaar geleden?

In het verlengde ligt de door ds. P. de Butter uitgesproken voorkeur voor een meer independentistisch model van kerkzijn. Hij deed dat in het Nederlands Dagblad, in een uitgebreid interview. Zelf hoort hij bij de behoudende vleugel binnen de Christelijke Gereformeerde kerken. Hij wil meer ruimte voor de plaatselijke kerken om hun eigen variant vorm te geven. Het Nederlands Gereformeerde model blijkt voor velen aantrekkelijk. Ook trouwens binnen de 'binnen-verband-kerken'.

Ik kan daarover in dit kader niet veel uitweiden. Een punt van overweging is voor mij hierbij ook, dat je de 'kleur' van een plaatselijke gemeente zo wel vastlegt. Je bent altijd in ontwikkeling, ook als gemeente. Voelt iemand zich niet verraden als hij aansluiting zoekt bij een buurgemeente omdat zijn eigen kerk sporadisch gebruik maakt van het ordinarium, niet goedgekeurd maar wel beschikbaar voor gebruik, om dan te merken dat de gemeente die hij opgezocht heeft, er over enkele jaren ook aan begint? Ik heb het van mensen die in het verleden aansluiting zochten bij onze kerken nooit zo'n sterk punt gevonden als dat alleen ging om nieuwigheden in hun eigen kerk.

Blijft over dat het ook voor ons een uitdaging is om binnen de ruimte van de kerk al die verschillende gelovigen een thuis te bieden. Er kan een Stadshartkerk te Amsterdam zijn en een dorpsgemeente in het noorden. Die ruimte moet er als het even kan ook plaatselijk zijn. Daarin blijkt de vitaliteit van je kerk-zijn.

Kerk te midden van de samenleving

Niet alleen in het besef van de missionaire roeping komt uit dat je kerk bent te midden van de samenleving; ook in het besef van je verantwoordelijkheid daarbinnen. De inzet op ethische vragen zoals boven vermeld, hoort daarbij. Ik heb geen vragen over het gegeven van die inzet; wel over de manier waarop.

Waarom vind ik dit voor onszelf een punt van aandacht: tot voor kort werd eigenlijk in de praktijk het theoretisch bekritiseerde kerkmodel van A. Kuiper gebruikt. Deze maakte verschil tussen de kerk als organisme en de kerk als instituut. De kerk als organisme was te zien in het brede leven van christelijke - of gerefor-

ik zit te wachten op prediking die ook ingaat op de maatschappij van nu en op de vertaling daarvan in concreet handelen van de christenen

meerde - organisaties. Wij vonden dat prima: door je lidmaatschap van onder andere GPV gaf je gestalte aan je maatschappelijke roeping. Nu de band tussen kerk en politieke partij veel losser geworden is, wordt het nodig om na te denken of de praktische werkverdeling van dertig jaar geleden niet opnieuw ook herziening nodig heeft. Ik zit daarbij niet te wachten op politieke uitspraken van de kerk, maar wel op prediking die ook ingaat op de maatschappij van nu en op de vertaling daarvan in concreet handelen van de christenen. Als Paulus zegt dat hij besloten heeft niets anders te weten onder de Korinthiërs dan Jezus Christus en die gekruisigd, bedoelt hij, gezien de rest van zijn brieven, niet dat de boodschap van de prediking versmald moet worden tot die éne zin.

Ze hebben tenminste een visie

Voor mij biedt het PKN-stuk niet voldoende. Dat heb ik aangewezen in dit artikel. Op belangrijke punten had ik graag helderder willen horen dat het gaat om het luisteren naar Christus binnen de kerk. Dan was een wezenlijk deel van de gereformeerde traditie onder woorden gebracht. Zie artikel 27-29 van de Nederlandse geloofsbelijdenis.

Toch ben ik wat jaloers: ze hebben tenminste een visie. Zelf zitten we als kerken in een proces van verandering. Op zichzelf genomen helemaal niet erg. Elke tijd moet opnieuw het evangelie van Christus doordenken en vormgeven. Elke keer blijkt er dan meer continuïteit te zijn dan breuk met het verleden. Dat kan ook niet anders gezien de inhoud van het evangelie. Toch hoop ik dat we al pratend met elkaar op (nog) besloten congressen of openlijk via de kerkelijke pers langzaam toe groeien naar een nieuw besef van verbondenheid dat geworteld is in het samen luisteren naar Christus die het laatste woord is en heeft. Dat een visie dan zijn kracht toont in het overtuigende ervan, is vanzelfsprekend. Die durf moet je hebben. Of eigenlijk: dat vertrouwen in Gods woord. Als waar is wat *Uitdaging* schrijft over de manier waarop met ideeën van toonaangevende schrijvers soms omgegaan wordt (zie het artikel van vorige week), heb ik liever geen andere visie dan deze dat iedereen die Christus van harte belijdt, welkom is in zijn gemeente. Dit neemt niet weg dat ik blij ben dat ook onze synode het initiatief genomen heeft om diverse deputaties bij elkaar te zetten om samen na te denken over een visie op de gemeente van Christus.

Ds. J.H. Kuiper is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Haulerwijk en woont in Assen.

uit de kerken

Roodeschool - telefoonnummer: studeerkamer van ds. M.O. ten Brink, Hooilandseweg 84 is 0596 – 516772

Veenendaal - jubileum: 8 maart was ds. J.C.V. Krijtenburg vijftientig jaar predikant. Sliedrecht (1981) en Haarlem (1989). Met emeritaat: 1993.

Sint Jansklooster Kadoelen - bedankt: J. Janssen te Enumatil

Kampen-Zuid - bedankt: B. Luiten te Zwolle-Centrum

Aruba (Oranjestad) - beroepen door de Protestantse Gemeente te Aruba en **aangenomen:** Th. Oosterhuis te Zwolle-Centrum (in dienst van deputaten Zending en Hulpverlening)

Veeleisend

‘Wie mij volgt, maar niet breekt...’, Lucas 14:26-27

P. Schelling ■

Ik denk wel eens...

Volg ik Jezus Christus, mijn Heiland? Door Gods genade ben ik uit christelijke, wat zeg ik, gereformeerde ouders geboren en heb van hen een dito opvoeding gehad. Diezelfde genade stelde mij in staat een universitaire opleiding te volgen. Daarin volgde ik zijn leiding van mijn leven, waarin zich zijn roeping voltrok en die mij uiteindelijk als dienaar van zijn Woord in vier gereformeerde kerken bracht. En in mijn dagelijkse bestaan probeer ik te leven zoals Hij en zijn Zoon mij leren. Ook al ben ik dagelijks in strijd gewikkeld met veel zonde en tekort, denk ik toch dat ik Christus navolg. Midden in de geschapen werkelijkheid en in de relaties waarin Hij me heeft geplaatst.

En toch...

Wat kan het nou betekenen dat Hij van me vraagt - heel gedetailleerd! - te breken met vader en moeder, vrouw en kinderen, broers en zusters en zelfs mijn eigen leven om zijn leerling te kunnen zijn? En dat ik daarvoor mijn kruis moet dragen en Hem moet volgen op zijn weg? Ja, als het gaat over een kruis, dan is dat iets wat anderen aan mij opleggen. Dus ook die breuk met mijn familie zal ook wel van hen uitgaan, omdat ze me niet meer moeten. En dan is het begrijpelijk dat ik afstand van hen moet nemen. En als ik naar de Here Jezus kijk, begrijp ik ook dat dat kruis niet zomaar een lijdensweg betekent, maar ook radicaal verworpen worden, uit de wereld en de gemeenschap van de mensen weg. Maar zelf breken met mijn familie, met mijn leven?

Misschien moeten we dieper afsteken. Want afgezien van de vraag of de band met mijn naaste naasten spoort met de navolging van Christus of dat zij mij daarin belemmeren, ik moet hen hoe dan ook loslaten. Afgezien van de vraag of de navolging van Christus past in mijn leven hier en nu of zich ertegen verzet, ik moet hoe dan ook ermee breken. Want achter de Heiland aan gaan, aan zijn roepstem gehoor geven, dat doe je

alleen. Omdat er buiten Hem geen leven is, haalt Hij je uit de normale verbanden van je leven. Want Hij wil en Hij moet het alleen zijn. Zoals je alleen geboren wordt en als mens alleen in de wereld komt, zoals je alleen sterven zult en verschijnen voor de rechterstoel van de Here, zo alleen zal je leven aan Christus verbonden zijn. Zelfs jezelf ken je niet meer. Zoals Petrus bij hoog en laag ontkende de Here Jezus te kennen, zo neem jij afstand van jezelf.

Maar als je eenmaal de weg bent opgegaan achter Hem aan, dan ontdek je medevolgers: nieuwe vaders en moeders, broers en zussen, en je ontvangt een nieuw leven. Want er is niets meer zonder Christus. Je bekijkt heel de wereld door de bril van je band met Hem. Je ontvangt het leven nieuw, vrolijk en feestelijk in gemeenschap met Hem. Net als Abraham, onze vader in het geloof. God wilde het alleen zijn in zijn leven. Toen hij daarvoor hoog, naar Hem luisterde en naar den vreemde ging, ontving Hij van God land en nageslacht. En toen hij zijn zoon God niet onthield, maar hem naar het altaar op de berg bracht, ontving hij hem terug, rijker dan ooit. En daartussenin stond Christus, bij wijze van spreken. Abraham zag Hem komen en verheugde zich (Joh. 8:56).

Ik denk wel eens... Volg ik Hem nou echt? Ik had uit mijzelf niet bedacht dat Hij zo veeleisend was, vastberaden en zelfbewust onderweg naar het huis van de Vader. Maar het is voor mijn eigen bestwil. Want ik denk me in wie Hij is voor mij. En dan krijgt zijn Woord voor mij glans, en het leven met Hem bloeit op. In de relaties en de wereld die ik van Hem ontvang.

Ds. P. Schelling is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te 's-Hertogenbosch en woont in Amersfoort

Bestrijd rimpels!

wandelen met God

Heb je ze ook gezien aan de kant van de weg?

Grote billboards roepen je op om van alles te doen. Levensgrote reclame.

O.W. Bouwsma ■

Over dat soort reclame wordt heel wat afgeschreven, want er zijn er bij die nogal aandachttrekkend zijn. Prachtige meiden, mooie heren.. auto's en bounty-eilanden om naar toe te gaan... Grijp je kans! Je krijgt het gevoel dat je alleen maar leven kunt als je zo bent, zo gaaf en slank, als je dat doet: die auto kopen. En als klap op de vuurpijl grijnst me toe vanaf zo'n immens bord: **bestrijd rimpels!** De dame op de plaat is zo glad als een aal, haar velletje dan, zo lijkt het.

En ja, dat moet dan ook wel zo'n beetje het hoogst menselijke doel zijn: bestrijdt rimpels... Als dat zou kunnen... hoe gelukkig zou je niet zijn en blijven...

Maar ja, je hebt last van je rijpere huid... (hoe vinden ze zo'n woord uit, denk ik dan).

Dus voor jou blijft er weinig anders over dan je op een gegeven moment ook maar in een burka te verhullen, want elke rimpel is er een te veel en je zou je wezenloos moeten schamen als je dat schaamteloos aan de wereld zou laten zien.

Schoonheidsidealen... als je er maar zus en als je er maar zo uitziet, dan is het leven geweldig! En als je al de potjes en pillen bij elkaar zou zien, zou je je een ongeluk schrikken, wat een geld gaat daar in om! Maar ja, wie denkt daar nou aan. Zorg dat je er goed uit ziet, richt je daar maar op.

En ja, nu kan ik natuurlijk een heel verhaal houden over het verschil tussen binnen- en buitenkant van een mens. Dat het om de binnenkant gaat en niet om de buitenkant. Dat het om je verhouding tot God gaat, die innerlijke richting en dat de rest er niet toe doet. Maar die bal kan iedereen wel in het doel trappen. Nu gaat het me daar even niet om, hoewel, als je lichaam een tempel van de Geest is, er ook best goede aandacht voor onze buitenkant mag zijn. Van stinkende christenen gaat net zo min iets uit als van niet fris ruikende heidenen; laten we wel zijn.

Nog eens: bestrijd rimpels!

Zie je het voor je? Wat gebeurt er?
Er wordt een appél gedaan op je gevoel. Niet

alleen maar op je gevoel van mooi zijn. Maar heel nadrukkelijk op het bijna in iedereen aanwezige gevoel van schaamte! Op dat gevoel van: ik ben niet zoals ik zou moeten zijn...

Nee, dat moet je niet verwarren met schuldgevoel of zo. Dan heb je het over heel iets anders. En nou kom ik op de Bijbel. Want die verwarring is er nogal eens in ons.

Schuld heeft te maken met het overtreden van een gebod.

Schaamte zegt een heleboel over jezelf; je bent teleurgesteld in je zelf.

Van schuld weten we een heleboel in onze westerse manier van denken.

Over schaamte is het lastiger na te denken. Er wordt zelfs gesproken over een cultuur van schuld in onderscheid van een cultuur van schaamte. En dan denken wij aan landen uit het Oosten. Daar gaat het om eer. Wij hebben last van schuldgevoelens (al is dat heel erg aan het verdwijnen). Schaamte wordt ons aangeprezen: ik voldoe niet, ik haal het niet, ik ben de moeite niet waard. Schaamte zit diep: ik ben het niet waard.

De Bijbel heeft het nogal eens over schaamte en beschaamd staan. Lees de Psalmen maar en hele delen van het Oude Testament laten dat steeds weer horen.

Maar hoe ga je daar mee om? Als het over schuld gaat, weten we hoe het 'moet'. Je vraagt vergeving. Om Jezus' wil ontvang je die. Maar als je de volgende morgen wakker wordt, voel je dat helemaal niet meer zo en komen al die schuldgevoelens weer terug. Wat ben je er dan mee opgeschoten?

Ik schaam me zo... want ik voldeed niet. Ik vroeg vergeving en geloof dat ik die krijg, maar het helpt niet om me gerust te stellen. Mensen kunnen makkelijk zeggen: laat dat pakket aan de voet van het kruis liggen, maar hoe zouden ze dat dan zelf doen?

Ik schaam me dat ik dat niet kan... en voel me... schuldig!

Wat een cirkelredenering. Maar het is echt niet hetzelfde!

Hoe wijst de Bijbel ons daarin de weg?
Je kunt toch moeilijk vergeving vragen omdat je je schaamt?

Er is een weg. Echt, er is er een. Die gaan we waarschijnlijk veel te weinig.
Ik ben het niet waard uw zoon te heten, zegt de zoon die thuis kwam. En eerst had hij gezegd: ik heb gezondigd. Maar zijn vader fleurt hem op met mooie kleren en sieraden en een geweldige maaltijd. Dat geneest de schaamte van de zoon. Je wordt in eer hersteld! Want Vader zegt: Ik ben zo gelukkig je weer te zien en vast te houden.

Dat gebeurt er.

God vergeeft ons onze schuld. Dat is één.

En vervolgens komt God ons eindeloos nabij: je bent mijn kind! Je plek is bij Hem. Hij is blij met ieder van zijn kinderen.

Bij Hem mag schaamte wegvallen omdat Hij je een ereplaats geeft.

Zeker, onverdiend. Maar wel echt en vast en zeker.

Bestrijd rimpels!

Het billboard schreeuwt het je toe.

Je gaat al gauw denken dat je niet voldoet als je niet zo'n rimpelloos mens bent. Het beeld van jezelf ontleen je aan de beelden die je ziet: perfectie! Dan zit er maar één ding op: verander dat beeld.

Dat geldt ook als het gaat om onze schaamte naar de Heer toe.

Want het gaat er om hoe Hij wil dat we zijn.

Hij is er niet op uit dat we allemaal perfecte mensen zijn. Hij kent ons in onze zwakke kanten.

Hij aanvaardt ons in onze tekorten. Hij moedigt ons aan te zijn wie we mogen zijn: kind van Hem.

Hij zet ons op de weg van de Geest. De Geest die gaven geeft, zoals Hij dat wil en goed vindt.

Wie komt tot God en vraagt om vergeving, krijgt dat. Uit genade, om Jezus' wil.

Dan hoeft de schaamte geen plaats meer te hebben, omdat God ons in eer herstelt.

'Vader, ik schaam me zo. Ik ben het niet waard uw kind te heten'. En je hebt helemaal gelijk. Je bent het niet waard.

En Vader zegt: 'Je bent weer thuis. Als je eens wist hoe blij Ik met je ben. Blijf dicht bij Mij.

Schuil onder mijn vleugels'. Hij heft onze schaamte op en laat ons het leven zien en ervaren. Met de gaven van zijn Geest mag je zijn wie je bent.

Die schaamte voorbij.

Waar die genezing gegeven wordt, wordt er oneindig veel meer bestreden dan rimpels.

Dus: schuil bij Hem!

Ds. O.W. Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk te Gouda.

Persbericht

Oudercursus Vereniging Dit Koningskind

Een kind met een handicap... het zal jouw kind maar zijn?!

Vanaf het moment dat je weet dat jouw kind een handicap heeft, verandert je wereld. Voor de meeste ouders is deze ontdekking een grote schok. Het valt niet mee om de draad dan op te pakken. Hoe ga je verder met dit kind in jouw gezin? Het kan helpen om - samen met andere ouders - na te denken over de betekenis van dit kind voor jou en je gezin.

Oudercursus

Voor deze ouders geeft vereniging dit Koningskind een cursus. De cursus reikt informatie aan over verschillende onderwerpen. Tijdens

de cursus wordt de koppeling gemaakt van de informatie naar de eigen praktijk.

In **maart** wordt de cursus in Utrecht gegeven. Bij voldoende aanmeldingen, start er ook een cursus in het Noorden van het land. Het is bedoeld voor echtparen met een kind met een handicap in de leeftijd van 0 tot 8 jaar en wordt gegeven in vier avonden. Elke avond begint om 20.00 uur en wordt om 22.30 uur afgesloten.

Kosten voor de cursus bedragen voor leden en donateursplus: € 20 per persoon, of € 27,50 per echtpaar, inclusief cursusmateriaal. Niet-leden zijn ook welkom, maar voor hen gelden andere prijzen.

Wilt u meer weten of wilt u zich opgeven voor deze cursus? Neem dan contact op met het Centraal Bureau, en vraag om het deelnameformulier. Email: info@ditkoningskind.nl, telefoon: 030-2363790. Of kijk op onze website www.ditkoningskind.nl

Faalde K. Schilder in 1941? (II)

In het begin van 1941 heeft Schilder op enkele plaatsen een voordracht gehouden over een dogmatisch onderwerp. In Groningen bijvoorbeeld over het verbond, een brandend actueel thema.

Voor het 'Lemeler Convent', een gezelschap van meest hervormde (w.o. barthiaans-gezinde!) en enkele gereformeerde predikanten sprak Schilder over het kerkvergaderend werk van Christus. Voor velen een imponerende uiteenzetting.

H. Veldman ■

Schilders spreekbeurt voor het "Lemeler Convent"

Dat er toen waarschijnlijk meer dan alleen een dogmatisch getinte toespraak is gehouden, kan men afleiden uit het feit dat Schilder de aantekeningen voor zijn referaat (en die van de discussie) daarna heeft verbrand. Jan Ridderbos schrijft in zijn dissertatie er nog bij 'uit veiligheidsoverwegingen' (*Strijd op twee fronten*, II, 84, noot 68). We weten dus betrekkelijk weinig over de inhoudelijke kant van deze bijeenkomst. Ridderbos voegt er nog wel een belangwekkende notitie aan toe, namelijk dat de eenheid van de kerken noodzakelijk was om de strijd tegen de goddeloze afgoderij van het nazisme voort te zetten - dat is dan een conclusie over de lezing van Schilder en de discussie die daarop volgde, aangereikt door de daar toen bij betrokken hervormde theoloog R. Bijlsma. Het optreden van Schilder vond plaats in een periode waarin de protestantse kerken in Nederland op zoek waren naar mogelijkheden om zich samen te richten tot de Duitse autoriteiten om de belangen van kerken en hun leden te doen beschermen. Daarin speelde de 'Lunterse Kring' een voorname rol, waaruit dan ook in het voorjaar van 1941 een delegatie naar Kampen toog voor een onderhoud met de professoren van de Theologische Hogeschool. Schilders betrokkenheid betekende veel: hij zegde toe het conceptvoorstel van een (mogelijk gezamenlijk) getuigenis kritisch door te nemen om daarmee te bereiken dat het een breed, nationaal draagvlak kon krijgen. Echter, de Generale Synode in Utrecht was geen voorstander van (al te) nauwe samenwerking met de hervormden, waardoor er op gezette tijden afzonderlijke getuigenissen werden afgegeven. Nu meent Harinck in zijn studie (p. 52) te kunnen stellen dat Schilder in het Lemeler Con-

vent een dynamisch kerkbegrip huldigde, waarmee de Kamper dogmaticus op de eisen van de totalitaire dwangstaat van Hitler een ferm antwoord voor de kerken had willen aanreiken. Wat dit kerkbegrip precies inhield en van wie Harinck dit vernomen heeft, maakt hij niet duidelijk. De al genoemde notities van Ridderbos geven daartoe niet voldoende stof. Bovendien was de kerkvisie van Schilder toen nog volop in beweging - een beweging die sinds de herdenking van Afscheiding en Doleantie (resp. 1934 en 1936) aan intensiteit niets had verloren.

De kerk kent geen 'vreemdelingen-instituut'

Het thema van de kerk was door Schilder in de tijd voor de oorlog behandeld met het oog op de inzichten inzake de pluriformiteit van de kerk. Men zie daarvoor meerdere paragrafen in Schilders *Verzamelde Werken 1940-1941*, bezorgd door G. Harinck (Barneveld 1995). En op 14 maart 1941 - kort voor of na de bijeenkomst van het Lemeler Convent - hield Schilder een lezing in Schiedam over 'De structuur van het kerkelijk verband', ook opgenomen in bovengenoemde uitgave. Daarin benadrukt hij dat de kerk uit alle rassen wordt vergaderd: "In de kerk, waar de wet Gods waarlijk heerst, is het verband tussen de gelovigen primair en dat gaat over het verband van klassen, seksen, leeftijden, rassen, volken heen. De kerk kent geen vreemdelingen-instituut, waar iemand van een vreemd volk als buitenbeentje is, want komt iemand van een vreemde natie in onze burgerlijke gemeenschap wonen, dan is hij kerklid in volle rechten, heeft hij een andere kleur, dan geldt hetzelfde, heeft hij een andere neus, dan geldt nog hetzelfde. ... wat de kerk aangaat, het kerkverband als door God geschapen [zullen we] eren en de verbinding leggen, want dan

heeft de kerk rijk en arm samengebracht, man en vrouw, Jood en heiden. En zij heeft de middenmuren van afscheiding, die verdeling brengen door de zonde, tussen ras en ras, klasse en klasse, voor haar eigen kerkelijke samenleving duidelijk verbroken en dat is herstel geworden van de oorspronkelijke menselijke eenheid" (V.W., 1940-1941, 446). We mogen aannemen dat Schilder in zijn lezing in dezelfde trant heeft gesproken. Maar zeker weten we dat niet.

Harinck breekt intussen de staf over het voor gereformeerden zo kenmerkende legalisme (het te veel denken in termen van wettigheid), waardoor het gewenste antwoord van de gezamenlijke protestantse kerken er niet kwam. En daardoor zouden de gereformeerden een duidelijke, theologische rechtvaardiging van het verzet ontberen. Door het (te) lang vasthouden aan het Landoorlogreglement (LOR), waar de Duitsers zich niet (meer) aan hielden, heeft Schilder dan ook geen bijdrage geleverd aan het verdedigen van deelname aan het verzet. Zo stapelt Harinck een serie conclusies op die uitmonden in een negatief oordeel. Mijn vraag aan de auteur luidt: Is dit niet een al te vlotte conclusie? Ze lijkt logisch, maar is ze wel met voldoende zekerheden onderbouwd? We weten maar nauwelijks wat Schilder in het Overijsselse bij Lemele heeft geponeerd. We kunnen daaruit eigenlijk niet eens vaste conclusies trekken. Maar hier wordt de conclusielijn in één pennestreek doorgetrokken naar het ontbreken van een gereformeerde legitimering van het verzet (door Schilder). Dat lijkt mij - én inhoudelijk én methodisch - echt een grote stap te ver.

Schilder en de radio

Tot aan de zomer van 1941 zien we Schilder dus bezig om binnen de rechtsorde die formeel gold, op te komen voor de mensen en de instellingen die bedreigd werden in hun identiteit. Die formele rechtsorde was het *Landoorlogreglement*, waaraan bezetters én onderworpenen gebonden heetten te zijn. De steeds duidelijker wordende uitholling en ondermijning van dat oorlogsrecht bracht het moment dichterbij om die orde te laten voor wat die was en 'illegaal' op te treden. Dat moment wordt in de visie van Harinck als een belangwekkend omslagpunt gezien en dat punt kan hij bij Schilder niet waarnemen. Schilder was omstreeks de jaarwisseling van 1940-1941 wel weer begonnen met preken - en daarin was hij onveranderd een duidelijke antifascist. Hij werkte daarna ook op synodaal niveau mee aan een hernieuwde standpuntbepaling over de NSB, maar dat was het dan. Schilders rol in de *Christelijke Radio Stichting* past nog net in deze sferen; en eigenlijk is die rol te zien als een bevestiging van de gedachte dat hij zich nog altijd in de rechtsorde van het LOR waande. Maar heeft hij dan niet ingezien hoe dicht men bij de grens kwam van wat nog

recht was? Dit gold te meer daar een vooraanstaand gereformeerd jurist als Donner aangaf dat hier geen rechtmatigheid meer te vinden was.

Nu kan men deze houding van Schilder be- en veroordelen met de argumentatie van Donner, maar daarmee is nog niets gezegd over de motieven die Schilder zelf had én de motieven die de (oude) NCRV had om aan een nieuwe regeling mee te werken. Want waar ging het om? Om de christelijke identiteit van deze radiozender, om het doorgeven van het Woord van God in meditatie, lied en prediking (zoals de NCRV daar toen voor zorgde). Als je voor de vraag staat of je daarin nog steeds actief en positief kunt zijn, d.w.z. ten dienste van het Evangelie en de gelovigen in den lande, dan staat de kwestie van deelname wel in een ander perspectief dan het juridische (dat overigens zeker niet verwerpelijk is). Met andere woorden: bij de beoordeling van deze zaak doet men er goed aan meerdere aspecten te betrekken en mee te laten wegen.

Schilder had als bestuurder van de NCRV al voor de oorlog grote moeite met de barthiaanse invloeden in deze omroeporganisatie; hierover schreef W.G. de Vries een reeks van 7 artikelen in *De Reformatie* vanaf 25 mei 1974. Het aanblijven van Schilder in het bestuur van deze omroep tot 1941 en zijn deelname daarna in de Christelijke Radio Stichting kan te maken hebben met het willen voorkomen van deze invloed. Helaas verschaft het Schilderarchief daarover geen duidelijkheid.

Niet zoals Karl Barth...?

Dat Schilder niet zoals Karl Barth (vanuit het veilige Zwitserland) een 'illegale' brief of brochure uitgaf, bijv. tegen de jodenvervolging en de andere vormen van rechtsverkrachting, kan men met dr. L. de Jong en dr. G. Puchinger wel zeer betreuren, maar daarover kan men ook andere gedachten hebben. Harinck schrijft dat Barth in 1942 schreef voor Nederlandse christenen die over hun illegaliteit in onzekerheid verkeerden. Barth schreef op persoonlijke titel - maar wat had Schilder gedaan? Na zijn persoonlijke boodschappen in *De Reformatie* tijdens de eerste maanden na de Duitse inval, ging hij kort na het einde van zijn gevangenschap onverstoorde door met zijn antifascistische boodschappen via prediking en synodewerk. En toen de synode in 1941 zijn rapport aanvaardde, was dat o.i. een breder gedragen signaal naar de kerken (en de samenleving) dan een puur persoonlijk optreden. Trouwens, waren de christenen in Nederland de moedige, indringende artikelen van Schilder vergeten? Hoe *legaal* waren ze in die eerste maanden! Maar ook: hoe *illegaal* waren ze in 1941 en volgende jaren? Geen twijfel mogelijk! Het optreden via *gewapend verzet* werd door Schilder in zijn *Reformatie*-artikelen verworpen. Dat had te maken met het oorlogsrecht: bur-

gers mogen zich niet met militaire middelen mengen in de strijd. En een dergelijke houding is ook geheel overeenkomstig met het denken van Calvijn. Diens volgelingen hebben later het verzetsrecht van de 'lagere magistraten' geleerd en in praktijk trachten te brengen. Maar van een dergelijke situatie was in ons land anno 1940/1941 nog bepaald geen sprake. Pas als het verzet georganiseerd wordt (LO/LKP) - dat later ook gesteund wordt door onze regering in Londen - dan is er een rechtsbasis voor deze vorm van verzet. En zou Schilder dit niet positief hebben gewaardeerd en gestimuleerd? Zelf was hij er echter de man niet naar om aan dat soort activiteiten ook maar enige leiding te geven. Met zijn publiek uitgesproken en uitgeschreven woorden wist men waar hij stond en wat hij betamelijk achtte voor het vaderland.

Over de termen 'legaal' en 'illegaal' leest men bij Schilder weinig of niets. Wat de Duitsers illegaal vonden was in zijn ogen legaal. De vraag naar de legaliteit hangt bij Schilder nauw samen met het grondwettig gezag, ook al bevindt zich dat buiten de grenzen van de nationale staat. We denken hier aan de door Schilder gehanteerde onderscheiding: 'macht en bevoegdheid zijn twee'. Het is dan eigenlijk ook minder juist om de term 'illegaliteit' te hanteren voor acties die zouden moeten leiden tot afbreuk en eliminatie van de bezettende macht. Bij dit punt blijven we benieuwd of we ooit nog eens antwoord krijgen op de vraag of Schilder ooit een verzoek heeft ontvangen voor deelname aan bijeenkomsten ter bezinning op de houding van christenen inzake het verzet.

Hoofdtak van Schilder

Bij dit alles hebben we vanzelfsprekend te beseffen dat de dagelijkse roeping van Schilder zich in Kampen aan de hogeschool diende te realiseren. Bij zijn thuiskomst uit de gevangenis richtte hij zich daar met alle kracht en ijver weer op. De curatoren van Kampen waren ook van overtuiging dat zijn werk als hoogleraar diende vóór te gaan.

Schilder had zich te onthouden - zo was hem in Arnhem gezegd - van 'jede schriftstellerische oder journalistische Tätigkeit', maar zijn stem bleef hoorbaar. Eerst vanaf de kathedraal, daarna en daarna vanaf de kansel. En ook zijn synodewerk - denk aan het commissierapport - ging door.

Welke impact heeft Schilder gehad met zijn rectorale redevoering over **Fichte tot de Duitse natie**? Hij sprak deze rede uit bij de sluiting van de cursus in Kampen op 17 juni 1941. Hij riep zijn hoorders aan het begin van hun vakantie op om in het heden, in de 'welaangename tijd', en op straat als de 'welaangename plaats' Gods naam te belijden! De volledige tekst vindt men in Schilders *V.W., 1940-1941*, pp. 488-497. Lijdelijkheid was uit den boze. Nog op 7 januari 1942 benadrukte Schilder zijn

voornaamste taak - het doceren aan de Hogeschool - in een brief aan de Kamper curatoren. Hij betoonde zich - gedachtig aan het schrijverbod én aan de arrestatie van twee van zijn collega's - zeer terughoudend in het publiceren. "Mijn meening is, dat het curatorium het mij euvel zou duiden, indien ik door een publicatie de Hoogeschool van haar derden hoogleraar zou berooven. Indien het curatorium anders denkt, kan ik overwegen, of ik zelf de lasten van concentratiekamp en onkosten dragen wil voor het genoegen eener publicatie." (K. Schilder, *Verzamelde Werken 1942-1944*, Barneveld 1998, 28).

Effecten van Schilders houding

Schilder zag dus zeker wel grote risico's. En in juli 1942 werd het hem duidelijk gemaakt dat hij er goed aan deed zijn woning te verlaten, om niet opnieuw in Duitse handen te vallen. Herhaalde pogingen tot arrestatie onderstrepen de pertinente bedoeling van de bezetter om deze antifascist opnieuw uit de samenleving te verwijderen. De Duitsers ergerden zich aan het feit dat veel jonge gereformeerde predikanten zich onverzoenlijk opstelden tegenover het nazisme; dat werd door hen toegeschreven aan de invloed van Schilder. Zo blijkt uit het verhoor dat ds. Jac. van Nieuwkoop, toen gereformeerd predikant te Ulrum, in oktober 1943 onderging te Apeldoorn, waarover Schilder na de oorlog iets meedeelde in de *Bijlagen bij het Kerkelijk Handboek* van 1946 (p. 6; vgl.: W.G. de Vries, *K. Schilder als gevangene en onderduiker*, Groningen 1977, 44; en L. de Jong, *Het Koninkrijk der Nederlanden*, deel 9, 1159, noot 2).

En wat mocht men verwachten van de aankomende predikanten - nu nog studenten? Zouden zij zich anders opstellen dan de hier bedoelde predikanten? Prof. J. Kamphuis - toen Kamper student - liet mij per brief weten hoe groot de impact op de studenten en de jonge dominees was van de houding van zijn leermeester: "Wat een machtige stimulans ging van Schilders onverschrokken woord niet uit voor het verzet." Waarmee ook gezegd is dat de 'illegaliteit' in Nederland - met name die groepen waarin gereformeerden actief waren - na 1941 diepe en blijvende impulsen ontving vanuit de oppositie die Schilder al vanaf de jaren '30 had gevoerd om kerk en christenheid af te houden van meegaan in een ideologie van schijnverlossing door rechtsverkrachting. Schilder dook in 1942 onder en moest zijn aandacht steeds meer richten op de kerken, de synode en de haar beroerende theologische vraagstukken. De behandeling van de 'leergeschillen' ging door ondanks verzoeken om uitsel en om rekening te houden met de ernstige beperkingen waar Schilder mee te maken had. Het gebeuren op de synode bereikte een climax in 1944 toen Schilder werd geschorst, daarna afgezet. Vervolgens riep hij met vele anderen tot Vrijmaking op. Kort voor dat moment werd

hem van Duitse zijde te verstaan gegeven dat zij hem geen verhinderingen meer in de weg legden om publiekelijk op te treden.

Geen rol voor Schilder in het verzet?

Het heeft soms de schijn dat historici en journalisten bezig zijn met 'corrigerende beeldvorming' van het verleden. Dat was ook merkbaar in de krantenverslaggeving omtrent Schilder die we in juli signaleerden. Wanneer die correctie gegrond is, is zij welkom. Maar we houden onze moeite met de op Schilder betrekking hebbende slotzin in Harincks bijdrage: "De oproep tot en de steun aan het illegaal verzet is tijdens de Duitse bezetting van deze theoloog niet uitgegaan." De stelligheid van Harincks conclusie laat geen ruimte voor een andere. Ze past in ieder geval goed bij de opmerkelijke zinsnede die we enkele bladzijden eerder tegenkwamen, waarin Harinck het heeft over het schrijnende van Schilders motivatie tegen de rassenwaan van de nazi's. In het licht van de later (!) bekende gebeurtenissen acht hij het niet bekend maken van Schilders argumenten tegen de jodenvervolging 'schrijnend'. Onmiddellijk beseffend dat dit natuurlijk een onhistorische benadering is, stelt Harinck dan: "Maar dat is nu." En dan verwachten we een terugtrekkende beweging of overstap naar een ander thema, maar niets daarvan. Hij stelt dan: "Dit gezegd hebbend is Schilders commentaar inzake het antisemitisme toch schrijnend, vanwege zijn publieke zwijgen toen." Ik kan dat niet goed plaatsen, zeker niet omdat men anno 1941 al sinds jaar en dag kon weten hoe Schilder de nationaal-socialistische rassenpolitiek be- en veroordeelde. Zijn stem was - ook in 1941 - de stem van de Gereformeerde Kerken en die werd in honderden kerkenraden aanvaard - met dankbaarheid. Die stem heeft een diepgaande en langdurige invloed uitgeoefend op de verzetshouding van veel gereformeerde broeders en zusters. Van 'falen' kunnen we dan ook niet spreken. Schilder had in en na 1941 geen andere houding tegenover de bezetter als in 1940. En de fundering van die verzetshouding was sterk. En ook sterk genoeg om te blijven fungeren als basis van waaruit men later - ook in de 'illegaliteit' - in actie kwam om boosdoeners te bestrijden c.q. te bestraffen.

Antithese in het verzet

Een aspect dat we hier niet ongenoemd mogen laten betreft Schilders opvatting over 'de antithese in het verzet'. Hij zou nooit oproepen om 'in het algemeen' aan 'het verzet' te gaan deelnemen, daarvoor waren de tegenstellingen binnen het verzet te groot. Die tegenstelling was er immers ook onder eigen kerkmensen. Men leze zijn artikel **Jeremia en 'het verzet'** (*De Reformatie*, 10 augustus 1946) er op na, waarin Schilder op heilshistorische gronden stelling

neemt tegenover de opvattingen van die gereformeerden die lijdelijkheid bepleitten tegenover de Duitse bezetting, die deze als oordeel van God zagen, waarbij ze de bezetter erkenden als hun wettige overheid. Fijntjes wijst Schilder hen op het bevel tot verzet waartoe de regering van koningin Wilhelmina in Londen had opgeroepen.

Uit dit artikel citeer ik nu slechts de slotzinnen: "Wij willen allen ons bukken onder Gods oordeelen. Maar wie zich niet verzet tegen den antichrist, *als hij er is*, en zich als machthebber opwerpt met terzijdestelling van het beschreven recht, die *haalt* het oordeel over zich en over zijn volk. De eenige manier op Gods straffende oordeelen goed te reageren is: elken volgende stap op het pad der historie van volkeren en kerken te zetten *in onderwerping aan het beschreven recht*, aan 'Mijn verbond', spreekt de God van Jeremia en Ezechiël."

Twee opmerkingen willen we hierbij plaatsen:

1. We zien Schilder hier als 'verbondstheoloog' antithetisch positie kiezen in een historische situatie die hij dan ook 'verbondsmatig' beoordeelt.
2. Hij komt op voor het beschreven recht, zeg maar de legaliteit, als basis voor de zuivere houding tegenover hen die de macht hebben en hen die de bevoegdheid bezitten.

Dat heeft volgens mij niets met een hang naar legalisme te maken.

Ter afsluiting

We zouden intussen graag over brongegevens willen beschikken (van particulieren) die duidelijk maken hoe Schilder zich in de jaren 1942-1945 heeft uitgelaten over deelname aan het verzet.

We zullen waarschijnlijk ook met diverse vragen blijven zitten, zoals die over Schilders bedoeling met zijn optreden voor het Lemeler Convent en zijn betrokkenheid bij de Christelijke Radio Stichting. De strijdbaarheid die hem kenmerkte in 1940 blijven we hoog waarderen. Schilders inzet, met name op de generale synode in 1941, was conform '1936' en tegelijk dapper. Bovendien bleken zijn woorden een langdurige impact te hebben. De andere hier besproken punten zullen ons - afgezien van Schilders taak als hoogleraar - voorlopig nog wel vragen opleveren. Mee daarom willen we enige afstand houden tot de als bijna onomstotelijk gepresenteerde conclusies van Harinck. In ieder geval lijkt voorzichtigheid en voorlopigheid in de beoordeling van deze zaken het beste parool.

Drs. H. Veldman is kerkhistoricus en woont in Zuidhorn.

Op Toonhoogte

kerk en muziek

De Hervormd-Gereformeerde Jeugdbond (HGJB) heeft zich tot taak gesteld om het jeugdwerk binnen (met name) de Protestantse Kerk in Nederland te stimuleren en te ondersteunen. Ten behoeve van dit jeugdwerk heeft de bond in 1995 een liedbundel uitgegeven onder de titel *Op Toonhoogte*. In 2000 verscheen daarop een aanvulling.

J. Smelik ■

Nu zijn we weer vijf jaar verder en eind vorig jaar heeft de HGJB een geheel vernieuwde uitgave van de liedbundel op de markt gebracht, in samenwerking met Uitgeverij Boekencentrum te Zoetermeer.

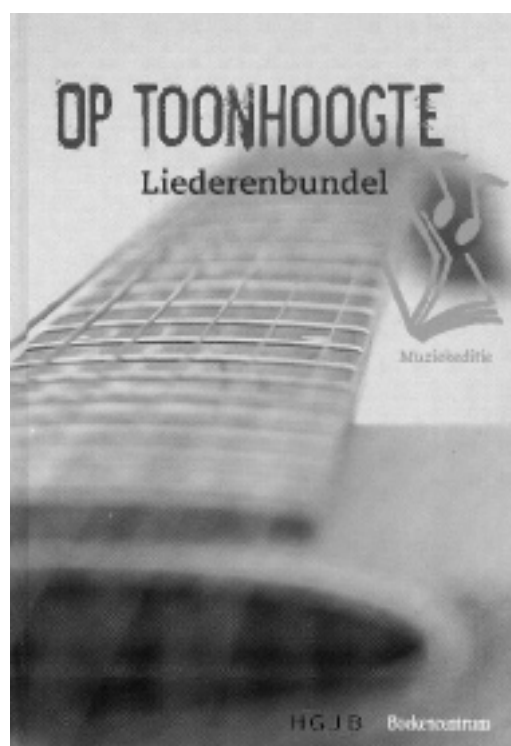
De bundel bevat 467 liederen die ondergebracht zijn in 21 thematische rubrieken, zoals 'Kruis en opstanding', 'Werk van de Geest', 'Gebed en zegen', 'Roepen en verlangen', 'Geloven en belijden', 'Toewijding en aanbidding'. Er is een aparte afdeling met kinderliederen (lied 338-467) die ook weer onderverdeeld is in vijf rubrieken.

Het liedboek is keurig uitgegeven met een doeltreffende lay-out. Het gebruik van rubriekicoontjes maakt de bundel op een eigentijdse wijze overzichtelijk en toegankelijk. Ook aan de muzieknotatie is zorg besteed.

Wie de bundel vluchtig doorbladert, ontdekt al snel een staalkaart in handen te hebben van het religieuze liedrepertoire dat momenteel in orthodox-protestantse kring gezongen wordt. De uitgever maakt reclame voor de bundel met de zin: "Sluit naadloos aan op zangontwikkelingen in bijbelgetrouw Nederland." Dat is dus inderdaad het geval.

De eerste 61 liederen uit de bundel betreffen psalmberijmingen en 'psalmlieder'. Onder dat laatste wordt hier verstaan: allerlei soorten psalmbewerkingen die niet gebruikmaken van de Geneefse melodieën. Daaronder bevindt zich een aantal psalmbewerkingen uit het project *Psalmen voor Nu*.

En zoals de psalm-rubriek zowel liederen uit de kerkliedtraditie als uit de religieuze lichte-muziekcultuur bevat, zo is dat ook in de rest van de bundel: ook daar staan kerkliederen en 'gospellieder' gebroederlijk naast elkaar. Er zijn kerkliederen genomen uit onder meer de *Hervormde Bundel* (1938), het *Liedboek voor de Kerken* (1978) en bundels van André Troost. Het betreft echter een minderheid. Ongeveer tweederde van de 467 liederen is namelijk afkomstig uit gospelbundels als *Opwekking* en de *Youth for Christ*-bundel. Ook staat er een aantal liederen in uit de *Zangbundel* van Joh. de

Heer. De bundel bevat heel sporadisch nieuwe liederen. In totaal staan er ongeveer vijftien nieuwe liederen in *Op Toonhoogte*, die stilistisch gezien tot het gospelgenre behoren. Samengevat: *Op Toonhoogte* is een bloemlezingbundel met 'van alles wat' en 'voor-elck-wat-wils', maar met een zeer nadrukkelijk accent op het liedrepertoire uit de *contemporary christian music*.

De nadrukkelijke keuze voor de religieuze lichte muziekgenre is m.i. van betekenis voor méér dan alleen teksten en melodieën van liederen. Het forse aandeel van het gospelrepertoire lijkt mij karakteristiek voor het gegeven dat evangelisch gedachtegoed ook binnen gereformeerde-bondskringen volop in opmars is. Of gereformeerden dat nu positief of negatief moeten vinden, doet hier even niet ter zake.

Duidelijk kan in elk geval zijn dat het repertoire een spiritualiteit vertegenwoordigt waarin een bepaald soort ervaring, beleving, – zo u wilt: bevinding – een overheersende plaats inneemt. Dergelijke belevingsaspecten zijn uiteraard eveneens in het kerklied volop aanwezig, maar zijn daar veel meer ingekaderd in de verkondigende en leerstellige functies die het kerklied ook heeft.

Dat de HGJB expliciet kiest voor overwegend evangelicaal liedrepertoire, zegt dus iets over welke spirituele accenten men legt, en welke richting men liturgisch-kerkmuzikaal wil. Dat komt ook wel naar voren in de woorden van Hans Maat, één van de samenstellers van de bundel, in het *Nederlands Dagblad* van 11 juni 2005: “...onze jongeren snakken wel naar tegenwoordigheid van God in de gemeente. Ze willen iets van het grote geheim proeven. Wij horen heel vaak van jongeren dat zij de eigen gemeente als bloedeloos ervaren, zo bleek. Zit daar het vuur van de Geest wel in?, vragen zij zich af. Daar hebben ze best een beetje gelijk in. Ze willen daar iets van proeven.”

De HGJB-bundel moet dus nadrukkelijk ook vanuit deze uitspraken beoordeeld worden. Nu is de verleiding erg groot om hier weer (ik heb het al meerdere keren gedaan) te beginnen over de vraag in hoeverre gereformeerden het gospelrepertoire kunnen omarmen. Die verleiding zal ik dapper weerstaan. Wel hoop ik dat onze broeders en zusters van de Gereformeerde Bond zich serieus met deze vraag confronteren.

Hopelijk wordt de bezinning niet gefrustreerd door een houding van “je houdt dit repertoire toch niet tegen, het gaat slechts om liedjes, dus niet zo moeilijk doen, en laten we elkaar vooral ruimte geven en elkaars verschillende muzikale keuzen respecteren”. Daarbij kan het bij voorbaat wel duidelijk zijn dat het goede kerkliedrepertoire heus niet om zal vallen wanneer een aantal betere liederen uit lichte-muziekgenres (die dan dus ook echt voor gemeentezang geschikt moeten zijn) een plek krijgen in de kerkdienst. Maar als het liedrepertoire uit *Op Toonhoogte* representatief zou moeten zijn voor het liturgisch-gebruikte repertoire (en dus voor tweederde uit evangelicale liederen bestaat), dan wordt het hoog tijd om een aantal zaken eens grondig met elkaar door te spreken.

Compilatiebundel

De bundel *Op Toonhoogte* is – afgezien van de opname van psalmberijmingen (zowel uit de *Statenberijming* 1773 als de *Berijming* 1967) – goed vergelijkbaar met andere verzamelbundels als de *E&R-bundel* en de *Evangelische Liedbundel*. En hoewel het geselecteerde repertoire niet voor 100 procent overeenkomt, zijn de verschillen met bestaande liedbundels op zichzelf niet dermate groot dat ze een aparte uitgave rechtvaardigen. Anders gezegd: als je de liederen en liedgenres in *Op Toonhoogte* bekijkt, kun je je afvragen waarom de hervormd-gerefor-

meerde jeugd niet de *Evangelische Liedbundel* zou kunnen gebruiken.

Vermoedelijk spelen hier motieven een rol die ook al in de protestantse liedcultuur van rond 1900 belangrijk waren. Toen verschenen ook veel bloemlezingbundels, waarin je globaal steeds hetzelfde repertoire aantrof. Toch had men (onuitgesproken) redenen om een *eigen* verzamelbundel uit te geven. Niet zelden probeerde een bepaalde groepering binnen het protestantisme zich door het uitgeven van bundel aan sich te profileren ten opzichte van de ander.

Maar ook gebeurde het wel dat de achterban bezwaren tegen liederen had wanneer ze uit een bundel van een andere groepering kwamen. Zodra die liederen echter in een ‘eigen’ liedboek stonden, waren de bezwaren tegen die liederen als sneeuw voor de zon verdwenen. In onze kerken hebben we iets vergelijkbaars in de afgelopen twintig jaar nog meegemaakt. Toen via de *E&R-bundels* liederen uit het *Liedboek* in ons kerkelijk leven geïntroduceerd werden, kraaide daar geen haan naar. Toen echter die liederen langs officieel kerkelijke weg tot ons kwamen uit het *Liedboek*, en in de kerkdienst gezongen mochten worden, keerde een groep broeders en zusters zich tegen deze liederen.

Iets dergelijks moet ook een rol gespeeld hebben bij de liedbundel *Op Toonhoogte*. Inhoudelijk gezien onderscheidt deze bundel zich niet of nauwelijks van andere verzameliedboeken. Maar wil je dat je achterban bepaald repertoire gaat zingen, dan kun je het best een eigen bundel op de markt brengen.

Het vervelende met de meeste compilatiebundels is doorgaans wel dat men klakkeloos vertalingen en bewerkingen overneemt uit andere bundels, inclusief de fouten. En ook worden slechte bewerkingen en vertalingen hoogstzelden gecorrigeerd, maar gewoon overgenomen. Dat was een eeuw geleden al schering en inslag en vandaag de dag is het niet beter.

Ook *Op Toonhoogte* is helaas geen uitzondering. Een markant voorbeeld is het lied ‘Als een hert dat verlangt naar water’ (lied 45) dat in Nederland nogal populair is geworden sinds het verscheen in de bundel *Opwekking*. In onze kerken is dit lied door de laatste synode vrijgegeven als ‘luab’ (‘liederen uit andere bronnen’) en wordt als ‘bronvermelding’ de *Evangelische Liedbundel* aangegeven, die het op zijn beurt echter weer uit *Opwekking* heeft geplunderd. Het lied is een schrijnend voorbeeld van hoe misvormd sommige liederen uit de twintigste-eeuwse Angelsaksische liedcultuur in een Nederlandse vertaling tot ons komen. Wie het originele lied kent, weet dat er in de Nederlandse vertaling eigenlijk zeer weinig van overgebleven is. Het lied telt in de oorspronkelijke Engelse versie drie coupletten. De laatste vier regels van de Nederlandse versie (vanaf “U alleen bent mijn kracht”) vormen oorspronkelijke het refrein dat ook gezongen wordt na de

strofen twee en drie. Doordat er in Nederlandse versie slechts één couplet vertaald is, blijft het lied tekstueel-inhoudelijk wat in de lucht zweven. Als je het oorspronkelijke lied ziet, merk je ook dat de verwijzing naar Psalm 42 alleen maar wil zeggen dat dit bijbelvers de basis geweest is voor de lieddichter om te mediteren en aanbidden. Daar is niets mis mee, maar presenteert het lied dan niet als een psalmlied 'naar Psalm 42'. De ontbrekende strofen luiden:

*I want You more than gold or silver
Only You can satisfy
You alone are the real joy-giver
And the apple of my eye
[Chorus:] You alone are my strength, my
shield...etc.*

*You're my Friend and You are my Brother
Even though You are a King
I love You more than any other
So much more than anything
[Chorus:] You alone are my strength...etc.*

Ik noem dit voorbeeld ook om aan te geven dat men – helemaal bij gospelrepertoire – vaak erg slordig met liederen omgaat. Deze kritiek geldt niet alleen de samenstellers van *Op Toonhoogte*, maar evengoed lied-keurmeesters en bloemlezers van andere denominaties en groeperingen. Ook als het gaat om liederen uit de religieuze lichte muziekcultuur, behoort men zorgvuldig met de oorspronkelijke teksten en melodieën om te gaan.

Symptomatisch voor de vaak weinig respectvolle wijze waarop met liederen wordt omgegaan, is dat samenstellers van bloemlezingbundels dikwijls erg slordig zijn met de bronvermeldingen. De bundel *Op Toonhoogte* vormt hierop geen uitzondering, want het is regelmatig slecht gesteld met de informatie over de herkomst van tekst en melodie die bij de liederen vermeld wordt.

Een paar voorbeelden. De tekst van het lied 'In Bethlehems stal' (lied 70) is niet van Jan de Liefde maar van J. Vermeer. Aan Joh. de Heer wordt ten onrechte de liedtekst toegeschreven van 'Ik wil zingen van mijn Heiland' (lied 95). De auteur is echter P.P. Bliss. De herkomst van het lied 'Kroon Hem met gouden kroon' (lied 332) is niet onbekend: het lied is van M. Bridges. Evenmin is onbekend wie de tekst 'Jezus zegt, dat Hij hier van ons verwacht' (lied 345) schreef, want die is van de hand van E.H. Miller.

De melodie van 'Rule Britannia' (bij lied 91 'Geprezen zij de Heer die eeuwig leeft') is niet van Benjamin Britten maar van de achttiende-eeuwse componist Thomas Augustine Arne. Het lied 'Als een hert dat verlangt naar water' (lied 45) is niet van Robert Newey maar van Martin J. Nystrom.

Evenmin onderscheidt *Op Toonhoogte* zich in positieve zin van andere compilatiebundels door ietwat achteloos met melodieën en melo-

dienotaties om te gaan. Zo zijn diverse melodieën in HGJB-bundel naar een lagere toonhoogte getransponeerd dan gebruikelijk en wenselijk is. Om slechts één saillant voorbeeld te noemen: het bekende lied 'Geest van hierboven' (114, LvK gez. 477) staat in D-groot genoteerd i.p.v. F-mixolydisch. Door deze melodie een terts lager te zingen, gaat veel van haar uitbundige karakter verloren. Andere liederen hebben een verouderde, achterhaalde melodievariant meegekregen, zoals lied 77, 126 en 186. Van het laatstgenoemde lied ('Jezus neemt de zondaars aan') staat trouwens in de bundel ook de oorspronkelijke versie die te prefereren is. In *Op Toonhoogte* worden meer dan eens ook verouderde vertalingen en tekstbewerkingen van liederen gebruikt terwijl er betere voorhanden zijn. Maar blijkbaar heeft bekendheid en geliefdheid een erg doorslaggevende rol gespeeld bij het samenstellen van de bundel. Dat zal ook de reden geweest zijn waarom zelfs niet héle psalmen geselecteerd zijn, maar alleen de bekende verzen eruit

Gesprek over liturgische lied

In interviews heeft de HGJB aangegeven dat hij een gesprek over het liturgische lied op gang wil brengen onder hervormd-gereformeerden. In het *Nederlands Dagblad* van 19 oktober 2005 stelt Hans Maat dat de liederenbundel een opmaat moet vormen voor een brede bezinning op het samen zingen in de gemeente. Gemeenteleden en beleidsmakers moeten zich gaan afvragen of in de huidige kerkelijke zangpraktijk God werkelijk aan zijn eer komt. De HGJB wil graag het voortouw nemen in die bezinning. In dat kader moet ook de uitgave van deze bundel gezien worden. Nu is het niet nieuw dat bezinning geïnitieerd wordt vanuit het jeugdwerk. De afgelopen eeuwen zie je dat liturgisch-muzikale vernieuwingsbewegingen doorgaans óf onder de vlag van zending- en evangelisatie óf onder de vlag van jeugdwerk tot stand komen. In onze kerken was het vooral de vereniging *Evangelisatie & Recreatie* die heel concreet door de uitgave van twee liedbundels onbekend repertoire breed onder de aandacht wist te brengen, en zo onbekende genres wist te promoten en legitimeren. Bij de gereformeerde bonders zie je nu hetzelfde gebeuren, maar dan vanuit het jeugdwerk.

Het is toe te juichen dat de HGJB deze bezinning op gang wil brengen. Je ziet het kerkmuzikale landschap van de gereformeerde bondswereld de laatste jaren trouwens in toenemende mate gevarieerder worden. Er zijn gemeenten waar men strikt vasthoudt aan de *Statenberijming 1773* met de daarbijbehorende gezangen. Elders gebruikt men de *Hervormde Bundel* (1938), terwijl er ook bonds-gemeenten zijn waar men uit het *Liedboek voor de Kerken* zingt.

Er ontstaat steeds meer openheid naar het nieuwtestamentische lied. Zelfs het hoofdbe-

stuur van de bond gaf in 2000 de brochure *Zingen naar de Schriften* uit waarin voorzichtig de deur geopend werd naar andere Schriftliederen dan de psalmen.

Wat mij wel regelmatig opvalt – en eigenlijk ook wel stoort omdat het een grondige bezinning en een verantwoord beleid in de weg staat, – is dat binnen deze kringen het ‘pastoraal-sociale’ argument uiteindelijk nogal eens zegeviert over inhoudelijke argumenten. In die zin dat ik vaak lees dat men bijvoorbeeld graag nieuwtestamentische liederen zou willen zingen en daar ook wel principieel voorstander van is, maar dat men als puntje bij paaltje komt, het toch afwijst omdat je ‘anderen niet voor het hoofd moet stoten’ en omdat je ‘geen aanstoot’ moet geven. Ik zou zeggen: als het om de verbetering van

de lof Gods gaat moet je vooral niet benauwd zijn om je broeders en zusters er bij de haren bij te slepen. Er zijn mindere onderwerpen in het kerkelijk leven te bedenken om elkaar grondig op aan te spreken.

N.a.v. Hans Maat en Diane Palm (eindredactie), *Op Toonhoogte. Liederbundel*. Uitgave van de HGJB te Bilthoven in samenwerking met Uitgeverij Boekencentrum te Zoetermeer, 2005; Muziekeditie: 512 pag. ISBN 90 239 1916 5. Prijs: 39,90 euro; Tekst-editie: 128 pag. ISBN 90 239 1915 7. Prijs: 5,00 euro.

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont te Zuidhorn. Hij is hoofdredacteur van *Het Orgel* en *De Orgelkrant*, de tijdschriften van de Koninklijke Nederlandse Organisten Vereniging (KNOV).

Persberichten

Studiedagen

God zoekt achter de sluier - Vrouwenconferentie

Op D.V. 25 maart 2006 organiseert de werkgroep "*Wie geeft er om Naïma?*" een conferentie voor christenvrouwen, die contact (willen) hebben met moslimvrouwen. Doel is om elkaar te bemoedigen om in woord en daad het evangelie te delen met moslimvrouwen.

Het hoofdthema van de dag "God zoekt achter de sluier", wordt verzorgd door Wahid en Elisabeth, die als echtpaar contact hebben met migranten uit Afghanistan. 'Deel in mijn vreugde, want ik heb gevonden wat ik kwijt was', roept de vrouw die haar Drachme kwijt was (Lucas 15:9b). Met deze verwachting mogen we contact zoeken met moslim vriendinnen, omdat we weten dat God hen liefheeft en zoekt. In een bijbelmeditatie, in het luisteren naar een getuigenis en in gebed en lofprijzing willen we daarbij stilstaan. Naast de hoofdlesing is er alle tijd voor ontmoeting met elkaar, het uitwisselen van ideeën en gebed.

De conferentie wordt gehouden te Rotterdam en duurt van 10.00-15.00 uur.

De kosten zijn € 7,50 incl. soep, fruit en drinken (lunchpakket zelf meenemen).

Aanmelding vooraf (vóór 15 maart) bij mw. E. Valster, telefoon 0485-351658, e-mail evalster@dds.nl

Onbarmhartig of vergevend

Een studiedag over de betekenis van het vergeven in het leven van moslims en christenen.

Sprekers dr. Chawkat Moucarry en drs. Mohammed Ajouaou.

Vrijdag 31 maart 2006 van 10.00 – 15.30 uur in de Bergkerk te Amersfoort.

Dr Chawkat Moucarry zal spreken over vergeving in de bijbel en de koran, naar aanleiding van zijn boek 'The search for forgiveness. Pardon and punishment in Islam and Christianity'. Moucarry is geboren in Syrië en heeft in zowel christelijke als islamitische gemeenschappen geleefd. Hij studeerde aan de Sorbonne, de islamitische universiteit te Parijs en is momenteel docent aan het All Nations Christian College in England.

Drs. Mohammed Ajouaou, theoloog/publicist en werkzaam bij Prisma Brabant reageert van moslimzijde. Binnenkort verschijnt van zijn hand 'De moslim die ik ben, notities over een rekkelijk geloof'.

De studiedag wordt georganiseerd door E&M samen met Kerkinactie en de Nederlandse Zendingsraad (NZR). De kosten voor de dag zijn 18,- p.p. Aanmelding vooraf is noodzakelijk bij de NZR in Utrecht, tel. (030) 880 17 60, e-mail: nzs@antenna.nl.

Liedboek gezang 272: Midden in het leven

lied van de week

J. Smelik ■

“Der Lobsanck, Mitten wir ym leben synd” – Onder deze titel werd het lied van deze week oorspronkelijk gepubliceerd. Wie vandaag de dag het lied doorleest, zal zich misschien wat verbazen over het woord ‘lobsanck’ (lofzang). Want zo op het eerste gezicht lijkt het lied alles behalve een *lófzang*. Het lijkt eerder een *kláágzang*.

Evenals het lied ‘God zij gezegend’ (*Liedboek* gez. 354B), dat ik de vorige keer besprak, is de auteur van gezang 272 de reformator Maarten Luther. Een tweede overeenkomst is dat dit gezang in dezelfde twee liedbundels uit 1524 verscheen als het lied ‘God zij gezegend!': het *Geystliche gesang Buchlein* (Wittenberg) en het *Erfurter Enchiridien*.

Een derde overeenkomst is dat de eerste strofe van het lied van oudere datum is. Luther heeft namelijk in het eerste couplet een bewerking gegeven van het middeleeuwse antifoön ‘*Media vita in morte sumus*’ dat waarschijnlijk uit de elfde eeuw stamt en bijzonder populair was. Er verschenen ook al spoedig Duitse vertalingen. Eén van die Duitse vertalingen heeft als basis gediend voor Luthers bewerking

In de antifoön wordt zeer indringend gezongen over de staat waarin wij leven. We worden in dit leven niet primair door ziekte en ouderdom omgeven, maar door *dóód*. En het is daarbij duidelijk dat in het aangezicht van dood en graf er slechts bij één iemand hulp te vinden is: de heilige God en Sterke. Luthers bewerking van de eerste strofe volgt de middeleeuwse Duitse tekst vrij nauw op de voet. De reformator voegde aan de strofe nog twee coupletten toe.

Wanneer we de liedtekst nauwkeurig bekijken, valt op dat elk couplet in feite uit twee gedeelten van elk zeven regels bestaat. De eerste twee regels van het eerste deel stellen vast dat wij door de dood, de hel omvallen zijn, waarna op catechetische wijze een vraag en antwoord volgen (regels 3 t/m 7). Het tweede gedeelte opent met een indringende aanroeping van God, waarbij het *trishagion*, het ‘driemaal heilig’ uit Jesaja 6 vers 9 een centrale rol speelt. Deze regels zijn overigens in alle drie coupletten letterlijk hetzelfde. De laatste vier regels van elk couplet bevatten een smeekbede, eindigend en samenvattend in het ‘kyrieleison’ (Heer, ontferm U). De coupletten zijn als het ware aan elkaar geschakeld doordat het begin van het couplet

teruggrijpt op het slot van het vorige: strofe 1 eindigt met de notie van de bittere dood, waarmee strofe 2 opent. Strofe 2 eindigt met de notie van de hel, waarmee strofe 3 opent.

Inhoud

Bekijken we het lied inhoudelijk, dan kunnen we vaststellen dat Luther – hoe kan het ook anders! – de reformatorische boodschap van het *sola fide* en *sola gratia* een centrale plaats heeft gegeven in het lied. In alle drie coupletten wordt immers nadrukkelijk onder woorden gebracht dat de mens in zonde en dood ligt, en zijn redding alleen bij de Here Jezus Christus kan vinden. We kunnen alleen gered worden wanneer de genadige God zich over ons ontfermt.

Karakteristiek voor Luthers lied is ook dat de dood onlosmakelijk in relatie gezien wordt met de zonde en met Gods toorn over de zonde. Dit in tegenstelling tot het middeleeuwse *Media vita* waar de dood enkel gezien werd als bedreiging van het aardse, menselijke bestaan. Dat men destijds de reformatorische noties in Luthers lied opmerkte, blijkt wel uit het feit dat er rooms-katholieke tegenversies verschenen, waarin inhoudelijk teruggesproken werd op de theologie zoals in de oorspronkelijke antifoön verwoord werd.

Natuurlijk zouden er verschillende passages uit de Schrift te noemen zijn die in Luthers lied tot klinken komen. De meest centrale bijbelgedeelten zijn wel psalm 90 en 116 (met name vers 3-6).

Intussen zal duidelijk zijn dat de inhoud van dit lied vaak diametraal staat tegenover een type christendom dat vandaag de dag veel aanhangers heeft en waar zonde en dood buiten beeld (dreigen te) raken. Daar zal het lied waarschijnlijk beoordeeld worden als te negatief, te veel refererend aan een zondig leven dat voor echte bekeerden een gepasseerd station is. Intussen is het goed dat we dit soort liederen hebben en zingen. We doen dat dan in samenklink met veel psalmen waarin ook de negatieve zijden van het leven verwoord worden. En dan kunnen we dit lied trouwens met recht een ‘lofzang’ noemen, zoals oorspronkelijk boven het gezang stond. Want het lied zingt over de weg uit een leven dat omvallen is door de dood, naar een leven dat verlost is door Jezus Messias.

Op welke momenten en bij welke gelegenheden dit lied gezongen kan worden, lijkt me dui-

delijk. Ik noem hier alleen de mogelijkheid om het lied in de kerkdienst te gebruiken als schuldbelijdenis-lied.

Melodie

Niet alleen de tekst, maar ook de melodie is gebaseerd op de middeleeuwse antifoön, zij het dat de ontlening veel minder letterlijk is. Het staat niet vast, maar het lijkt waarschijnlijk dat Luther ook de melodie(-bewerking) gemaakt heeft. In elk geval is het lied een prachtig voorbeeld hoe nauw woord en toon in elkaar verweven kunnen zijn.

Karakteristiek voor deze klagende frygische melodie (dezelfde toonsoort als bijvoorbeeld psalm 51) zijn de toonherhalingen in regel 1, 3, 5. Deze repeterende tonen doen denken aan een doodsklok of aan tromgeroffel bij een dodenmars.

Het klagende karakter van het lied wordt onder meer versterkt door de korte melisma's in de regel 1 t/m 7, 10 en 12. Overigens hebben de

laatste twee noten van regel 1 in couplet 1 en 2 elk een lettergreep: 'zijn wij'. In vers 3 worden de twee slotnoten echter op één lettergreep (nl het woordje 'hel') gezongen.

De melodie lijkt door haar lengte wellicht moeilijker dan zij in werkelijkheid is. Er zitten veel herhalingen in: regel 1 en 2 worden herhaald in regel 3 en 4. Ook regel 6 en 7 zijn – met een kleine wijziging aan het begin van regel 6 – een herhaling van regel 1 en 2. Verder zijn de regels 8 en 9 identiek. En regel 11 is gelijk aan regel 14.

U ziet dat de melodie vrijwel uitsluitend uit halve ('witte') noten bestaat. Soms wordt dan gedacht dat de melodie in een laag tempo gezongen moet worden. Dat is niet het geval. Als richtlijn kunt u aanhouden: MM 84-88 voor de halve noot. In dit tempo vallen ook de hele noten (zoals aan het begin van regel 8, 9, 10 en in regel 10) heel natuurlijk op hun plaats.

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont te Zuidhorn.

Persbericht

Pastoraat aan mensen met borderline problematiek

Eleos organiseert drie themabijeenkomsten over het omgaan met mensen met een borderline persoonlijkheidsstoornis in het pastoraat. De cursus is bedoeld voor kerkenraadsleden en pastoraal medewerkers. Het vaak impulsieve en onvoorspelbare gedrag van mensen met een borderline persoonlijkheidsstoornis vraagt om extra kennis en vaardigheden in het pastorale contact.

Mensen met borderline persoonlijkheidsstoornis kunnen grote problemen hebben. De persoonlijke beleving is heftig en er is vaak sprake van tegenstrijdige emoties en zelfhaat. Men heeft angst om verlaten te worden. Er is meestal sprake van heftige stemmingswisselingen en impulsief gedrag. Ook zelfverwonding komt voor. Het onvoorspelbare gedrag leidt tot conflicten met anderen. Dit gedrag heeft ook effecten op pastorale contacten.

De bijeenkomsten bestaan uit een inleidende lezing en diverse workshops. Deelnemers krijgen informatie over de oorzaak, de verschijnselen, de gevolgen en de risico's van borderline. Ook wordt aandacht gegeven aan leefregels die mensen met borderline helpen om grip te krijgen op hun problematiek. Tijdens de workshops wordt aandacht gegeven aan: het stellen van grenzen door de pastor; de geloofsbeleving van mensen met borderline en pastoraat en steun aan de familie.

De bijeenkomsten vinden plaats in

Amersfoort (30 maart),
Groningen (6 april) en
Zwolle (12 april).

Voor meer informatie over de bijeenkomst en borderlineproblematiek of voor aanmelding: zie www.eleos.nl

Ambtsgeheim

meegelen

In De Wekker (Orgaan van de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland) schreef dr. J.W. van Pelt enkele artikelen over het ambtsgeheim. Hieronder enkele fragmenten.

T. Groenveld ■

Ds. Van Pelt gaat daarbij uit van de bevestigingsformulieren voor ambtsdragers binnen de Chr. Geref. Kerken, die een belofte van geheimhouding bevatten. Ambtsdragers beloven '...de vereiste geheimhouding te betrachten ten aanzien van wat bij de uitoefening van uw ambt vertrouwelijk te uwer kennis wordt gebracht.'

"Het ambtsgeheim beperkt zich tot vertrouwelijke informatie die iemand in het kader van zijn ambtswerk te horen heeft gekregen. Niet alle informatie maar alleen wat ambtsdragers vertrouwelijk wordt meegedeeld, valt onder het ambtsgeheim. Nu valt hier niet altijd een scherpe grens te trekken. (...) maar ook zonder dat iemand uitdrukkelijk aangeeft dat een beroep op het ambtsgeheim wordt gedaan, mag verwacht worden dat vertrouwelijk wordt omgegaan met informatie over de persoonlijke levenssfeer van de gemeenteleden. Verder is de geheimhouding geen gunst maar een vereiste. (...) Gemeenteleden moeten aankunnen op de bescherming van hun persoonlijke en geestelijke levenssfeer. Uiterste zorgvuldigheid is daarbij geboden en loslippigheid is daarbij uit de boze!"

Die bescherming van de persoonlijke levenssfeer is een mensenrecht.

"Zo bepaalt het wetboek van burgerlijke rechtsvordering in artikel 165 dat een ieder, daartoe op wettige wijze opgeroepen, verplicht is getuigenis af te leggen. Van de ze verplichting kunnen zich verschonen 'zij die tot geheimhouding verplicht zijn uit hoofde van hun ambt, beroep of betrekking omtrent hetgeen hun in die hoedanigheid is toevertrouwd.' Met andere woorden: de overheid verzwaart haar eigen taken ten gunste van het ambtsgeheim."

Vanuit de bijbel is veel te zeggen over eerlijkheid en betrouwbaarheid in de omgang met elkaar.

"De uitleg van Mattheüs 18:15-20 neemt een bijzondere plaats in bij de bijbelse en historische achtergrond van het ambtsgeheim. De Here Jezus zegt: 'Indien uw broeder zondigt, ga heen, bestraf hem onder vier ogen.' (...) Er is

kennelijk een geheime zonde door iemand in de gemeente gedaan. Door een gesprek onder vier ogen moet hij met liefde weer in het goede spoor worden gebracht. (...) Komt de zondaar tot belijdenis en berouw over het kwaad dat hij gedaan heeft, dan moet de zaak als afgedaan worden beschouwd. Het mag dan niet verder bekend gemaakt worden. De vertrouwelijke informatie blijft beperkt tot twee personen. Pas als de vertrouwelijk terechtwijzing niet geholpen heeft, volgt een nieuwe fase. Ook nu is er geen sprake van een 'publieke behandeling' van de zaak. 'Neem dan nog een of twee met u mee, opdat op de verklaring van twee of drie getuigen elke zaak vaststa' (Mat. 18:16). Het getal van hen die met de zaak te maken hebben, blijft zo klein mogelijk. Als deze tweede fase ook niet geholpen heeft, wordt de kring nog wijder getrokken (...). Het valt op hoe zorgvuldig en vertrouwelijk met deze pastorale noodsituatie wordt omgegaan. (...)

In de Bijbel zijn allerlei voorbeelden te vinden hoe eerlijkheid, waarheid en betrouwbaarheid die in Gods geboden gevraagd wordt, concreet gestalte krijgen in de omgang van mensen met elkaar. Het behoort bij een stukje geestelijke wijsheid om in te schatten welke informatie hoort bij de sfeer van vertrouwelijkheid die niet zomaar doorbroken mag worden."

Belangrijk is de vraag: zijn er grenzen aan het ambtsgeheim? Mag een predikant met een collega over vertrouwelijke zaken spreken? En wat moet hij doen als hij op de hoogte komt van seksueel misbruik bijvoorbeeld?

"Taalkundig is het woord 'geheim' verwant met 'heim', dat 'thuis' betekent. Geheim betekent dan zoiets als: tot een huis behorend, vertrouwd, voor anderen niet kenbaar. Geheim is in deze zin tegengesteld aan publiek bekend. Het hoeft niet te betekenen dat niemand ervan af weet. Het gaat erom dat de personen die er iets van weten, het niet naar buiten brengen. Deskundigen spreken wel van een 'black box' (zwarte doos) die van buiten ontoegankelijk is en waarbinnen informatie veilig is. Binnen de 'black box' mag vertrouwelijke infor-

matie worden uitgewisseld, maar niet onbeperkt. Het ambtsgeheim is ook binnen de 'black box' van kracht. Vertrouwelijke informatie mag ook binnen de 'black box' alleen gebruikt worden voor het doel waarvoor die gegeven is: dus niet om de nieuwsgierigheid van anderen te bevredigen of om de eigen psychische belasting te verlichten.

Het ambtsgeheim stelt grenzen aan de openbaarheid van bepaalde vertrouwelijke informatie. Toch kan het zijn dat bepaalde personen of instanties er belang bij hebben om over het verloop van een procedure ingelicht te worden. Dat zal vooral het geval zijn als een bepaalde kwestie al breedvoerig in de publiciteit is terechtgekomen. Er moet dan gekeken worden naar een goede belangenafweging tussen het belang van de partijen (bescherming goede naam en privacy) het belang van de procedure (waarborg van een eerlijke behandeling) en het belang van anderen (het recht op informatie). Het is dan aan te bevelen dat hooguit beperkte informatie wordt gegeven door speciaal daarvoor benoemde personen, die functioneren als 'aanspreekpunt'."

Doorbreken van het ambtsgeheim mag als ambtsdragers vinden dat het moet, maar alleen op een zorgvuldige manier.

"De gedragscode voor predikanten en kerkelijke werkers (te vinden op www.cgk.nl) zegt daarvan: 'Wanneer op bijbelse of kerkordelijke gronden de zorg voor iemand gedeeld moet worden met een of meer andere ambtsdragers of met gemeenteleden, mag vertrouwelijke informatie worden doorgegeven. Betrokkene moet daarvan vooraf in kennis gesteld worden, en de gemeente moet met dit recht bekend zijn'.

Belangrijke elementen zijn, dat al het mogelijke wordt gedaan om toestemming te krijgen van de betrokkene(n) om van de zwijgplicht ontheven te worden, dat er schade/gevaar ontstaat wanneer het geheim niet doorbroken wordt, dat de betrokkene(n) op de hoogte gebracht worden en dat het ambtsgeheim zo min mogelijk geschonden wordt.

Ds. T. Groenveld is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Uithuizen en woont in Usquert.

advertenties

biibel
studie
bond
lezenlerenleven

Een nieuw gezicht!
www.biibelstudiebond.nl

Leer mij Here uw weg

Omdat ik in uw waarheid wandele

Verenig mijn hart om uw naam te vrezen

Psalm 86:11

NIEUW!

vakantiefocus

Een moderne, gebruiksvriendelijke website voor christelijke (ver)huurders van een vakantieverblijf. Vele tientallen zoekmogelijkheden (o.a. afstand, prijs, uitrustingsniveau). In de komende maanden worden de diensten nog verder uitgebreid!

Uw accommodatie plaatsen? Incl. link en 2 foto's voor € 30,00!! Bij plaatsing vóór 31 maart as. € 10,00 korting!!

Kijk snel op
www.vakantiefocus.nl
Vakantiefocus.nl, omdat uw vakantie thuis al begint!

wie
blind
is redt zich
vaak prima met
een steuntje in de rug

www.steunbartimeus.nl

De Vereniging Bartiméus steunt blinden en slechtzienden, jong en oud. Met projecten voor onderwijs, zorg en dienstverlening. Al negentig jaar. Help mee via giro 400 40 40

bartiméus
VERENIGING

Persbericht

Dit Koningskind nu ook bereikbaar op dinsdagavond

Vereniging *dit Koningskind* heeft per 7 maart a.s. ook elke dinsdagavond telefonisch spreekuur. Deze nieuwe service is een uitbreiding op de bestaande. Tot nu toe was de hulp- en advieslijn alleen overdag bereikbaar.

De hulp- en advieslijn is al jaren elke werkdag van 9.30 - 12.30 uur bereikbaar voor informatie, advies en ondersteuning of gewoon voor een luisterend oor. In 2005 werden via de hulp- en advieslijn meer dan 560 hulpvragen behandeld. Onder de bellers waren mensen met een beperking zelf, hun ouders, broers en zussen. Daarnaast bellen anderen, onder wie predikanten, ouderlingen en diakenen voor ondersteuning en advies. Een deel van de gestelde vragen kon telefonisch wor-

advertentie

Verschenen:

HANDBOEK GKV 2006

Met jaaroverzicht van 2005 door ds J.H. Kuiper

€ 10,⁹⁵

Verkrijgbaar bij de boekhandel of bestel via internet: www.gkvhandboek.nl

den beantwoord. In situaties waarin dat gewenst bleek, werden mensen aan huis bezocht.

Avonduren

Om mensen tegemoet te komen die overdag niet kunnen bellen, wordt naast het ochtendspreekuur, nu ook een avondspreekuur ingevoerd. Elke dinsdagavond van 19.00 tot 21.00 uur is een persoonlijk dienstverlener van de vereniging bereikbaar. Leden en donateursplus kunnen gratis gebruik maken van de hulp- en advieslijn. Ook niet-leden kunnen bellen. Een eerste gesprek is gratis. Bij een meer uitgebreide hulpvraag, wordt mensen gevraagd om lid of donateurplus te worden.

advertentie

Conferentie

Thema: Geestesgaven: niet los verkrijgbaar

Referaten worden gehouden door dr. H. Bakker over: *Nieuwe en oude dingen* (Matt. 13:52) en prof.dr. W. van 't Spijker over: Kerk en charisma. *Nieuwe inzichten?* Co-referent is prof. dr. B. Kamphuis. Groeps- en forumbespreking
Datum: 30 maart 2006. Plaats: De Aker in Putten.
Tijd: 14.30 uur – 20.30 uur
Kosten: € 12.50 per persoon (o.a. koffietaart en referaten)

Graag van tevoren overmaken op gironummer 454 31 94 t.n.v. penningmeester
COGG, Kerkewijk 132 B, Veenendaal.
Informatie bij secretaris: drs. I.A. Kole (0182-362588)

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

abonnementsprijs € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1 maand voor aanvang van het nieuwe abonnementsjaar schriftelijk of per e-mail te geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en slechtzienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Aanlevering advertenties in overleg.

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191